

İkinci Baskıdan Çeviri

Genişletilmiş Bir Kaynak Kitap

Nitel Veri Analizi

4. Baskı

Matthew B. Miles
A. Michael Huberman

Çeviri Editörleri:
Sadegül Akbaba Altun-Ali Ersoy

 PEGEM
AKADEMI

Matthew B. MILES, A. Michael HUBERMAN

Çeviri Editörleri: Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN – Prof. Dr. Ali ERSOY

GENİŞLETİLMİŞ BİR KAYNAK KİTAP: NİTEL VERİ ANALİZİ

ISBN 978-605-318-141-5
DOI 10.14527/9786053181415

Kitabın orijinal adı: Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook
Baskı sayısı: 2. Baskı
Orijinal ISBN: 978-080-395-540-0
Yayınevi: SAGE Publications

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu çevirenlerine aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mayıs 2015, Ankara
4. Baskı: Haziran 2021, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Çeviri Ekibi

Çeviri Editörleri:

Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun - Başkent Üniversitesi

ORCID No:0000-0001-5690-6088

Prof. Dr. Ali Ersoy – Anadolu Üniversitesi

ORCID No:0000-0001-5000-290X

Bölüm 1: Giriş

Doç. Dr. Ali Çağatay Kılınc – Karabük Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9472-578X

Bölüm 2: Veri Toplamaya Odaklanmak ve Veri Toplamayı Sınırlamak: Anlamlı Bir Başlangıç

Doç. Dr. Deniz Örucü – Başkent Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5605-9453

Bölüm 3: Veri Toplamaya Odaklanmak ve Veri Toplamayı Sınırlamak: Sonraki Tasarım Konuları

Doç. Dr. Yavuz Samur – Bahçeşehir Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4269-7099

Bölüm 4: Analizde İlk Adımlar

Prof. Dr. Ali Ersoy – Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5000-290X

Bölüm 5: Durumlar İçi Gösterimler: İncelemek ve Betimlemek

Doç. Dr. S. Güzin Mazman – Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2188-221X

Dr. Aliye Karabulut Ilgu – Iowa State Üniversitesi

Bölüm 6: Durumlar İçi Gösterimler: Açıklamak ve Tahmin Etmek

Doç. Dr. Duygu Sönmez – Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7821-6344

Bölüm 7: Durumlar-Arası Gösterimler: Keşfetmek ve Betimlemek

Doç. Dr. Deniz Örucü - Başkent Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5605-9453

Bölüm 8: Durumlar Arası Gösterimler: Düzenlemek ve Açıklamak

Doç. Dr. S. Güzin Mazman – Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2188-221X

Bölüm 9: Matris Gösterimler: Bazı Pratik Kurallar

Doç. Dr. Yasemin Demiraslan Çevik – Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5160-4766

Bölüm 10: Anlamlandırmak: Sonuç Çıkarmak ve Doğulamak

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Çiğdem Yıldırım – Başkent Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9962-2077

Doç. Dr. Sedat Akayoğlu – Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9865-2546

Bölüm 11: Analizde Etik Konular

Doç. Dr. Özcan Özgür Dursun – Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5866-5748

Bölüm 12: Rapor Oluşturma

Prof. Dr. Abdullah Kuzu – Antalya Akev Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1030-042

Bölüm 13: Sonuç Çıkarma

Prof. Dr. Abdullah Kuzu – Antalya Akev Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1030-042

Ek: Nitel Veri Analizine Yönelik Bilgisayar Programlarının Seçimi

Prof. Dr. Abdullah Kuzu – Antalya Akev Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1030-042

Çeviriye Önsöz

Değerli Okurlar,

Nitel araştırma yöntemleri konusunda çoğunluğu İngilizceden çevrilmiş kitapların sayısında bir artış olduğu görülüyor. Nitel veri analiziyle ilgili Türkçeye kazandırılan elinizdeki bu kitap orijinal dilinde de alanında yazılmış ilklerden biri olma özelliğini taşıyor. Bu çeviri çalışmasıyla, süreçte yaşadığımız heyecanı ve zorlukları sizlerle paylaşma mutluluğuna kavuşuyoruz. Özellikle nitel araştırmaya yeni başlayanların yaşadığı birçok sıkıntı olduğuna kongreler, tez jürileri, hakemlik gibi farklı akademik ortamlarda tanık olduk veya kimi zaman bu sorunları doğrudan kendimiz yaşadık. Nitel araştırma sürecinde yaşanan sıkıntıların en başta gelenlerinden birinin nitel veri analizinin nasıl yapıldığı ya da yapılacağı konusunun olduğunu deneyimlerimize dayalı olarak söyleyebiliriz. Yine gözlemlerimize göre, nitel veri analizinin bütüncül olarak ele alındığı Türkçe bir kaynağa ihtiyaç duyuluyordu. Miles ve Huberman'ın orijinal dilindeki *An Expanded Sourcebook: Qualitative Data Analysis* adlı çalışmalarının Türkçeye *Genişletilmiş Bir Kaynak Kitap: Nitel Veri Analizi* adıyla çevrildiği bu kitabın, nitel veri analizi konusundaki Türkçe kaynak ihtiyacını kısmen de olsa karşılayacağını düşünmekteyiz.

Kitabın Türkçeye kazandırılmasında birçok araştırmacının katkısı olmuştur. Bu kapsamda kitabın bölümlerini çeviren, Prof. Dr. Abdullah Kuzu'ya, Prof. Dr. Ali Ersoy'a, Doç. Dr. Ali Çağatay Kılınç'a, Doç. Dr. Deniz Örucü'ye, Doç. Dr. Duygu Sönmez'e, Doç. Dr. Özcan Özgür Dursun'a, Doç. Dr. S. Güzin Mazman'a, Doç. Dr. Sedat Akayoğlu'na, Doç. Dr. Yasemin Demiraslan Çevik'e, Doç. Dr. Yavuz Samur'a, Dr. Aliye Karabulut Ilgu'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Hatice Çiğdem Yıldırım'a emeklerini ve deneyimlerini bizimle paylaştıkları için teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca kitabın son okumasını yaparak çalışmanın niteliğinin artmasını sağlayan Prof. Dr. Kasım Kıroğlu'na teşekkür ederiz.

Kitabın telifini alarak Türkçeye çevrilmesinde ve yayımlanmasında desteğini gördüğümüz Pegem Akademi Yayıncılığın sahibi Servet Sarıkaya'ya ve Pegem Akademi Yayıncılığın tüm çalışanlarına teşekkürlerimizi sunarız. Bu kitabın çeviri editörleri olarak değerli eşlerimize ve sevgili çocuklarımıza da ne kadar teşekkür etsek azdır. Onların zamanlarından çalarak bu çalışmanın yapıldığını söylemek samimi bir itiraf olacaktır. Ailemizin desteği olmadan belki de bu çalışma ortaya çıkmayacaktı. Anlayışları ve sabırları için sonsuz teşekkürler.

Bu kitabın çevirisi sekiz farklı üniversiteden araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Her ortak çalışmada olabileceği gibi eksiklikleri ve hataları bulunabilir. Bunları değerli meslektaşlarımız adına kabul ediyoruz. Eksikliklerin ve hataların düzeltilmesi için siz değerli okurlarımızın her zaman katkılarını bekliyoruz. Bunun için Pegem Akademi Yayıncılığın pegem@pegem.net e-posta adresine görüş ve önerilerinizi iletmeniz biçim için son derece önemlidir. Bu kitabın, nitelikli nitel araştırmalar yapılmasına katkı sağlaması bizim en öncelikli hedefimizdir. Bu hedefin gerçekleşmesi umuduyla iyi okumalar dileriz.

Çeviri Editörleri
Prof. Dr. Sadegül Akbaba Altun
Prof. Dr. Ali Ersoy

Haziran, 2021

İçindekiler

Çevirenler	iii	D. Örneklem: Veri Toplamayı Sınırlandırmak	27
Çeviriye Önsöz	v	E. Veri Toplama Araçları	34
İçindekiler	vii	Özet Yorumlar	38
Şekiller, Tablolar ve Kutular Listesi	x		
Teşekkür	xiv		
1. Giriş	1	3. Veri Toplamaya Odaklanmak ve Veri Toplamayı Sınırlamak: Sonraki Tasarım Konuları	40
A. Genel Problem	1	A. Nitel ve Nicel Veriyi Bağlamak	40
B. Kitabın Doğası	2	Gereke	40
Okuyucu Kitlesi	3	Kısa Tanım	42
Yaklaşım	3	Örnekle Açıklamalar	42
C. Yönelimimiz	4	Öneri	43
D. Nitel Araştırmanın Türleri	5	B. Analizle İlgili Yönetim Konuları	43
Nitel Araştırmanın Önemli Özellikleri	5	Bilgisayar Kullanımı	43
Nitel Veri Analizine Yönelik Üç Farklı Yaklaşım	8	Veri Yönetimi	45
Analitik Yöntemler: Bazı Ortak Özellikler	9	Eleman ve Zaman Planlaması	46
E. Nitel Verilerin Doğası	9	Katılımcılarınızla Yapılacak Anlaşmalar	47
Genel Yapı	9	Özet Yorumlar	49
Bazı Önemli Konular	9		
Nitel Verinin Güçlü Yanları	10	4. Analizde İlk Adımlar	50
F. Nitel Analize Yönelik Görüşümüz	10	“Veriler” Hakkındaki Varsayımlarımız	51
Verilerin Azaltılması	10	A. Temas Özet Kağıdı	51
Verilerin Gösterimi	11	Belge Özet Formu	54
Sonuçları Ortaya Koyma ve Doğrulama	11	B. Kodlar ve Kodlama	55
G. Kitabın Kullanımı	12	Yansıtıcı Yorumlar	66
Genel Bakış	12	Sayfa Kenarı Yorumları	66
Yöntemlerin Düzeni	12	C. Örüntü Kodlama	69
Kullanıcılara Öneriler	12	D. Kısa Notlar Alma	72
		Önermelerin Geliştirilmesi	75
		E. Durum Analizi Toplantısı	76
2. Veri Toplamaya Odaklanmak ve Veri Toplamayı Sınırlamak: Anamlı Bir Başlangıç	16	F. Durum Ara Özeti	77
Katılık Esnekliğe Karşı: Bazı Ödünler	16	Veri Çizelge Kağıdı	80
A. Kavramsal Çerçeve Oluşturmak	18	G. Kısa Durum Senaryoları	81
B. Araştırma Sorularını Oluşturmak	22	H. Önceden Yapılandırılmış Durum	83
C. Durumu Tanımlamak: Alanı Sınırlamak	25	I. Ardışık Analiz	85
		Özet Yorumlar	88

5. Durumlar İçi Gösterimler:

İncelemek ve Betimlemek	90
Betimlemek ve Açıklamak	90
A. Veri Gösterimleri Nasıl İşler	91
B. Kısmen Sıralanmış Gösterimler	102
Bağlam Grafiği	102
Kontrol Listesi Matrisi	105
Şiir Biçiminde Dökümler	110
C. Zaman-Sıralı Gösterimler	110
Olayların Sıralanması	110
Önemli Olaylar Grafiği	115
Olay-Durum Ağı	115
Etkinlik Kayıtları	117
Karar Modellemesi	117
Büyüme Eğrisi	118
Zaman-Sıralı Matris	119
D. Rol-Sıralı Gösterimler	122
Rol-Sıralı Matrisler	122
Rol-Zaman Matrisi	126
E. Kavramsal Sıralı Gösterimler	127
Kavramsal Olarak Kümelenmiş Matris	127
Tematik Kavramsal Matris	131
Halk Sınıflandırması	133
Bilişsel Haritalar	134
Etki Matrisi	137
Özet Yorumlar	141

6. Durum İçi Gösterimler:

Açıklamak ve Tahmin Etmek	143
A. Açıklamalar ve Nedensellik	144
Bir Şeyi Açıklamak Ne Demek?	144
Nedenselliği Düşünmenin Bir Yolu	145
Nitel Nedensel Analizlerin Gücü	147
B. Açıklayıcı Etki Matrisi	148
C. Durum Dinamikleri Matrisleri	148
D. Nedensel Ağlar	151
Nedensel Ağların Doğrulanması	163
E. Tahminlerin Yapılması ve Denenmesi	165
Özet Yorumlar	170

7. Durumlar Arası Gösterimler:

Keşfetmek ve Betimlemek	172
A. Durumlar Arası Analiz: Genel Bakış	172
Neden Durumlar-Arası Analiz?	173
Temel Fark: Değişkenlere Karşı Durumlar	173
Durumlar-Arası Analiz Stratejileri	174
B. Kısmen Sıralı Gösterimler	177
Kısmen Sıralı Meta Matris	177
C. Kavramsal Sıralı Gösterimler	183
İçerik Analizine İlişkin Özet Tablo	183
Bir Değişkeni Çıkarmak	184

Yapı Tablosu	184
Karar Ağacı Modellemesi	185
D. Durum Sıralı Gösterimler	187
Durum Sıralı Betimsel Meta-Matris	187
Toplam İndis Yoluyla Durumları Sıralama	193
İki-Değişkenli Durum Sıralama Matrisi	195
Karşıtlık (Zıtlık) Tablosu	195
Saçılım Grafiği (Scatterplot)	197
E. Zaman-Sıralı Gösterimler	200
Zaman Sıralı-Meta Matris	200
Zaman İçerisinde Saçılım Grafiği	203
Birleşik Ardışıklık Analizi	204
Özet Yorumlar	205

8. Durumlar Arası Gösterimler:

Düzenlemek ve Açıklamak	207
A. Karşılaştırmalı Çalışmalarla Açıklamak	207
Temel Sorun	207
Çalışma İlkeleri	207
B. Durum-Sıralı Etkiler Matrisi	208
C. Durum-Sıralı Tahminleyici-Çıktı Matrisi	213
Tahminleyici-Çıktı Sonuç Matrisi	217
D. Değişken-Değişken Matrisi	219
E. Nedensel Modeller	222
Nedensel Zincirler	227
F. Nedensel Ağlar-Çapraz Durum Analizleri	228
Öncül Matrisi	233
Özet Yorumlar	237

9. Matris Gösterimler:

Bazı Pratik Kurallar	239
A. Matris Gösterimlerin Oluşturulması	240
Matris Elemanları	240
Matris Oluşturma ile ilgili Pratik Kurallar	241
B. Matris Verilerini Girme	241
Veri Girişleri için Pratik Kurallar	241
C. Matris Verilerinden Sonuçlar Çıkarmak	242
Sonuç Çıkarmak için Pratik Öneriler	242

10. Anlamlandırmak: Sonuç Çıkarmak ve Doğrulamak

Doğrulamak	245
A. Anlamı Oluşturma Taktikleri	245
1. Örüntüleri ve Temaları Not Etme	246
2. Akla Yatkinlığı Görebilme	246
3. Kümeleme	248
4. Metafor Oluşturma	250
5. Sayma	252
6. Zıtlıkları Arama / Karşılaştırmalar Yapma	254
7. Değişkenleri Ayırma	254
8. Parçaları Genele Göre Sınıflandırma	255

9. Faktörlere Ayırma	256	12. Rapor Oluşturma	298
10. Değişkenler Arasındaki İlişkileri Fark Etme	257	Genel Sorun	298
11. Kesişen Değişkenleri Bulma	258	Hedef Kitleler ve Etkiler	299
12. Mantıksal Bir Zincir Durumu Oluşturma	260	Sesler, Türler ve Bakış Açıları	300
13. Kavramsal/Kuramsal Tutarlılığı Oluşturma	261	Stil	301
B. Bulguları Deneme ya da Onaylama Taktikleri	262	Formatlar ve Yapılar	301
1. Temsil Edebilirliği Kontrol Etme	263	Raporları Kullanma	304
2. Araştırmacı Etkilerini Kontrol Etme	265	Özet Yorumlar	306
3. Çeşitleme	266	13. Sonuç Çıkarma	307
4. Kanıtı Ağırlıklandırma	267	Nitel Analizi Bütün Olarak Görme	307
5. Uç Değerlerin Anlamını Kontrol Etme	269	Yansımalar	309
6. Uç Durumları Kullanma	270	Öneri	310
7. Sürprizleri Takip Etme	270	Ek: Nitel Veri Analizine Yönelik Bilgisayar	
8. Olumsuz Kanıtı Arama	271	Programlarının Seçimi	311
9. Eğer-O zaman Testleri Yapma	271	1. Genel Bakış ve Kullanıma Yönelik Öneriler	311
10. Yapay İlişkileri Bertaraf Etme	272	2. Yazılım Türleri ve İşlevleri	311
11. Bir Bulguyu Tekrarlama	273	Genel Türler	311
12. Rakip Açıklamaları Kontrol Etme	274	Özel İşlevler: Aranan Nedir	312
13. Katılımcılardan Dönüt Alma	275	Dikkate Alınacak Diğer Noktalar	313
C. Sonuçların Niteliğine İlişkin Standartlar	277	3. Yazılımı Nasıl Seçmeli: Anahtar Sorular	313
Nesnellik/Doğrulanabilirlik	278	Ne Tür Bir Bilgisayar Kullanıcısısınız?	314
Güvenilirlik/Güvenilebilirlik/Denetlenebilirlik	278	Ne Tür Bir Veritabanı ve Proje?	314
İç Geçerlilik/İnanılabilirlik/Özgünlük	278	Ne Tür Bir Analiz Bekleniyor?	315
Dış Geçerlilik/Aktarılabirlik/Uygunluk	279	4. Program Özellikleri	315
Kullanım/Uygulama/Eylem Uyumluluğu	280	5. Program Geliştiriciler ve Dağıtımçıları	315
D. Belgeleme	280	6. Kaynaklar	317
Özet Yorumlar	286	Kaynaklar	318
11. Analizde Etik Konular	288	Yazar İndeksi	331
Kavramsal Çerçeve	288	Konu İndeksi	334
Etik Kuramlar	289	Yazarlar Hakkında	337
Belirli Etik Konular	290		
Çatışmalar, İkilemler ve Pazarlıklar	296		
Öneri	297		
Özet Yorumlar	297		

Şekiller, Tablolar ve Kutular Listesi

Şekiller

1.1	Eğitim Araştırmalarında Nitel Stratejiler (Wolcott, 1992)	6	3.5	Araştırma Katılımcılarıyla Anlaşmak için Sorular	48
1.2	Nitel Araştırma Türlerine Grafikselsel Bir Bakış (Tesch, 1990)	7	4.1	Temas Özet Formu: Kodlu Temaları Örneklerle Açıklama (alıntılar)	53
1.3	Veri Analizinin Bileşenleri: Akış Modeli	10	4.2	Temas Özet Formu: Kodlu Temaları Örneklerle Açıklama (alıntılar)	54
1.4	Veri Analizinin Bileşenleri: Etkileşimli Model	12	4.3	Kategori Kartı Örneği (Turner, 1981)	61
2.1	Eğitsel Yenilikler Yayılım Çalışması için Kavramsal Çerçeve (The Network, Inc., 1979)	18	4.4	Kötü Bir Biçimde Yapılandırılmış Bir Kod Listesi (alıntı)	63
2.2	Bir Eğitsel Yenilikler Yayılım Çalışması için İkinci Kavramsal Çerçeve (The Network, Inc., 1979)	19	4.5	Tablo 4.1'de Seçilen Kodların Tanımları (alıntı)	64
2.3	Bir "Okul Gelişimi" Çoklualan Çalışması için Kavramsal Çerçeve, İlk Sürüm (Huberman ve Miles, 1984)	20	4.6	Bir Meslektaş Tarafından Yapılan Sayfa Kenarı Yorumları: Alıntı (Bogdan ve Easterday, t.y.)	68
2.4	Uygulama Kararıyla İlgili Genel ve Özel Araştırma Soruları (Okul Geliştirme Çalışması)	24	4.7	Kavramların Haritalanması: Örneklerle Açıklama (Carley, 1993)	71
2.5	Analiz Birimi Olarak Durum	25	4.8	Örüntü Kodlarının Karşılıklı İlişkisi (Huberman ve Gather-Thurler, 1991)	71
2.6	Nitel Araştırmalarda Örneklem Stratejilerinin Sınıflandırılması (Kuzel, 1992; Patton, 1990)	28	4.9	Durum Analizi Toplantı Formu	76
2.7	Veri Toplama Araçlarını Önceden Belirleme: Karar Etkenleri	36	4.10	Durum Analiz Formu: Verilerle Gösterim	78
2.8	Okul Geliştirme Çalışması, Görüşme Rehberlerinden Alıntılar	37	4.11	Analize Özet Destekli Yaklaşım	79
3.1	Nitel ve Nicel Veriyi Birleştirmeyi Gösteren Tasarımlar	41	4.12	Durum Ara Özeti Taslağı: Örneklerle Açıklama	79
3.2	Nitel Çalışmalarda Bilgisayar Yazılımı Kullanımları	44	4.13	Önceden Yapılandırılmış Durum Ana Hatları: Kısaltılmış Sürüm	84
3.3	Neyi Depolayacak, Geri Çağırarak ve Muhafaza Edeceksiniz	46	4.14	Geleneksel Analiz Sırası ile Önceden Yapılandırılmış Durumun Karşılaştırılması	85
3.4	Bir Projenin "Hesaplanması"	47	4.15	Kodlamaya Yardımcı Olarak Sayfa Kenarı Notları (Chesler, 1987)	88
			5.1	Analitik Soyutlama Basamakları (Carney, 1990)	92
			5.2	ECRI Yeniliği için Büyüme Eğrisi, Masepa Durum Örneği	97
			5.3	Destek Akışına İlişkin Genel Durum Şeması (Masepa Örneği)	99

5.4	Analitik Metin ve Gösterim Arasındaki İlişki	101	8.4	Alt Ağlar: Yüksek Mesleki Hareketliliğe Götüren Değişkenler Dizisi: Perry-Parkdale Örneği	230
5.5	Tindale East Lisesi ve Bölgesinin Genel Bağlam Şeması	103	8.5	Mesleki Hareketliliğe İlişkin Alt Ağlar, Calston Örneği	231
5.6	Bilişsel Harita: Yeniden Yapılandırmanın Nasıl İşlediğine İlişkin Peter'in Görüşleri (Khattri ve Miles, 1993)	135	8.6	Mesleki Hareketliliğe İlişkin Alt Ağlar, Banestown Örneği	232
5.7	Yeniden Yapılandırmanın Nasıl İşlediğine İlişkin Peter'in Haritasının Betimsel Biçimi (Khattri ve Miles, 1993)	136	8.7	Mesleki Hareketliliğe İlişkin Alt Ağlar, Plummet Örneği	233
6.1	Perry – Parkdale CARED Programı için Nedensel Ağ	154	8.8	Senaryo 2: Düşük Yerleşiklik ve Yüksek Uzmanlıktan Orta/Yüksek Çıktılar	235
6.2	Nedensel Parçalar: Yeni Bir Eğitsel Uygulamada Uzmanlaşma	157	8.9	Senaryo 3: Köreltme/Küçültme Programından Orta/Düşük Çıktılar	236
6.3	Öncül, Ara ve Sonuç Değişkenlerinin Listesi: Okul Geliştirme Çalışması	157	10.1	Dendogram Yönteminin Kullanıldığı Kümeleme Çalışması Görseli	251
6.4	Bir Olay-Durum Ağından Alıntı: Perry-Parkdale Okulu	158	10.2	Kullanıcılara Göre Kabullenme Nedenleri	253
6.5	Bir Nedensel Ağdan Alıntı: Perry-Parkdale Okulu	159	10.3	İki Değişkenli İlişki	259
6.6	Nedensel Ağ Anlatımı: Perry-Parkdale CARED Programı	161	10.4	Kesişen Değişkenlerle İki Değişkenli İlişki	259
6.7	"Kurumsallaştırma" Tahminlerini Destekleyen Faktörler	166	10.5	Gözlemlenen Çıktıyı Destekleyen Bir Kanıt Zinciri Örneği	260
6.8	"Kurumsallaştırma" Tahminlerine Karşıt Faktörler	167	10.6	Yapay İlişkinin Olası Açıklaması	273
6.9	Kurumsallaştırma Tahminleri için Durum Bilgi Kaynağı Tarafından Doldurulmuş Form	168	10.7	10.6'daki Açıklamayı Test Etmek için Gösterge	273
6.10	Tahmin Dönüt Formu, Bölüm I	169	10.8	Analiz İşlemleri için Kod Listesi	285
6.11	Tahmin Dönüt Formu, Bölüm II	169	13.1	Nitel Veri Analiz Süreçlerine Genel Bakış	308
6.12	Tekrarsız İlişkiler	171			
7.1	Varsayımsal (Hipotetik) Nicel Veri Seti: Üniversiteye Girmeyi Etkileyen Etmenler	173			
7.2	Kavramsal Path (Yol) Analizi: Üniversiteye Girmeyi Etkileyen Etmenler	174			
7.3	Bileşik [Composite] Sıralama Analizi: 11 Durum ile İlgili Kariyer Yönerge Verisi (Huberman, 1989)	176			
7.4	Durum Örnekleri: İki Öğrenci ile Yapılan Kahvaltı Anlaşması ile İlgili Kararlar (Gladwin, 1989)	186			
7.5	Bileşik Model 1: Bir Birinci Sınıf Öğrencisinin Kahvaltı Anlaşmasını Kabul Edip Etmeme ile İlgili Kararı (Gladwin, 1989)	187			
7.6	Bileşik Model 2: Bir Birinci Sınıf Öğrencisinin Kahvaltı Anlaşmasını Kabul Edip Etmeme ile İlgili Kararı (Gladwin, 1989)	188			
7.7	Saçılım Grafiği: 12 Mevkide Kullanıcılara Verilen Uyum ve Arz Derecesi Baskısının İlişkisi	199			
7.3	(Tekrar) Bileşik [Composite] Sıralama Analizi: 11 Durum ile İlgili Kariyer Yönerge Verisi (Huberman, 1989)	205			
8.1	Özet Tablosu: Durumlarda Tipik Başa Çıkma Sonuçları	222			
8.2	Kullanıcı Deneyimindeki Değişimi İzleyen Nedensel Akış Şeması	225			
8.3	Perry-Parkdale CARED Programı Nedensel Ağı (mesleki hareketliliğinin anlık nedenleri işaretlenmiştir)	229			
			Tablolar		
			2.1	Saha Araştırması Örneğinin Özellikleri	32
			2.2	Saha Çalışması için Sonuç Örnekleme Şeması	33
			4.1	Bir Başlangıç Kod Listesi Örneği	59
			5.1	Olay Listeleme: Banestown Örneği	94
			5.2	Kontrol Listesi Matrisi: Smithson Okulundaki Hazırbulunuşluğu Destekleyen Koşullar, Banestown Örneği	95
			5.3	Etki Matrisi: Yardım Bölgesi ve Türleri (Masepa Örneği)	96
			5.2	(Tekrar) Kontrol Listesi Matrisi: Smithson Okulundaki Hazırbulunuşluğu Destekleyen Koşullar, Banestown Örneği	107
			5.4	Hazırbulunuşluğa İlişkin Kontrol Listesi Matrisi (alternatif format 1)	108
			5.5	Hazırbulunuşluğa İlişkin Kontrol Listesi Matrisi (alternatif format 2)	109
			5.6	Hazırbulunuşluğa İlişkin Kontrol Listesi Matrisi (alternatif format 3)	109
			5.1	(Tekrar) Olay Listeleme: Banestown Örneği	112
			5.7	Zaman Sıralı Matris: CARED Yeniliğindeki Değişimler (bir mesleki deneyim programı)	120
			5.8	Zaman Sıralı Matrisin Yorumlanması ve Doğrulanmasına İlişkin Özet Tablosu: CARED Yeniliğindeki Değişimler	121
			5.9	Rol Sıralı Matris: Yeniliğe Karşı İlk Tepkiler	124
			5.10	Rol Sıralı Matris: Ön Bulguların Analizi için Bir Sonraki Aşama Örneği (yeniliğe ilişkin ilk tepkiler)	126
			5.11	Kavramsal Olarak Kümelenmiş Matris: Motivasyon ve Tutumlar (format)	128
			5.12	Kavramsal Olarak Kümelenmiş Matris: Masepa'daki Kullanıcılar, Kullanıcı Olmayanlar ve Yöneticilerin Motivasyon ve Tutumları	130

5.13	Bileşen Analizi: Jack'in Gözünden Yedi Araba Örneği	133	8.6	Durum Sıralı Tahminleyici-Çıktı Matrisi: Uygulamanın Başlangıç Aşamasıyla İlişkili Diğer Faktörler (Lee, Kessling ve Melaragno, 1981, s.B48)	216
5.14	Etki Matrisi: ECRI Programının Uygulanması Sonrası Kurumsal Değişimler	138	8.7	Durum-Sıralı Tahminleyici-Çıktı Matrisi: Ebeveyn Katılımıyla İlgili Faktörler	218
5.15	Etki Matrisi: Programın Doğrudan, Meta ya da Yan Etkileri (Çevresel Çalışmalar, Lido Lisesi)	140	8.8	Değişken-Değişken Matrisi: Durumlara Göre Başa Çıkma Stratejileri ve Problemler	221
6.1	Durum Dinamikleri Matrisi: Bölge ve Okullarında Örgütsel Değişimi için Bir Güç Olarak IPA Yenileşmesi	150	8.9	Tahminleyici-Çıktı Matrisi: Kullanıcı Deneyimindeki Değişimin Derecesinin Belirleyicileri	224
6.2	Durum Dinamikleri Matrisi: ECRI Programı Tarafından Ortaya Çıkan Örgütsel İkilemleri	152	10.1	Olay Sıralı Meta Matris: Her Olay için Kullanım Yüzdeleri	247
7.1	Örnek Durum için Varsayımsal (Hipotetik) Nitel Veri Seti: Etki Eylemleri ve Tepkileri, Durum/Kişi No: #005, Nynke van der Molen)	175	10.2	Nitel Analiz Belgeleme Formu	283
7.2	Kısmi Sıralı Meta-Matris için Durum-Düzyer Gösterimi (format)	178	11.1	Araştırmanın Etik Çerçevesi ve Yönleri (Flinders, 1992)	290
7.3	Kısmi Sıralı Meta-Matris için Durum-Düzyer Gösterimi: Kullanıcıların Lido'da İkinci Yıl Uygulamaları	179	12.1	Strateji Planlamasının Yayılımına Yönelik Matris	305
7.4	Kısmi Sıralı Meta-Matris: Kullanıcı Duyguları/Endişeleri ve Diğer Değişkenler (format)	179	A.1	Program Özellikleri	316
7.5	Kısmi Sıralı Meta-Matris: Kullanıcı Duyguları/Endişeleri ve Diğer Değişkenler (Lido verisi)	180	Kutular		
7.6	Zaman Sıralamasına Göre Meta-Matris (format)	180	2.1	Etnogarfik Bir Çalışma için Kavramsal Çerçeve (Ogbu, 1981)	21
7.7	Özet Tablo: Son Uygulama Sürecindeki Bireysel ve Kurumsal Endişeler	181	2.2	Ortaya Çıkan Kavramsal Çerçeve: Örtülen Örgütsel Etkinliklerin Öncülleri ve Sonuçlar (Smith ve Keith, 1971)	21
7.8	Kümelenmiş Özet Tablosu: Alandaki Son Uygulamanın Temel Görevlerinden Ortaya Çıkan Sorunlar	182	2.3	Araştırma Sorusu Türleri: Örnek (N. L. Smith, 1987, s. 311)	24
7.9	İçerik Analizi Özet Tablosu: Örgütsel Değişikliklerin İçeriği	183	4.1	Belge Özet Formu: Örnekle Açıklama	55
7.10	Yapı Tablosu: Güç Merkezileştirme Yapılanmasına Ait Tablolaştırılmış Bulgu Örneği (Eisenhardt, 1989a)	185	4.2	Yansıtıcı Yorumlar: Örnekler	67
7.11	Durum Sıralı Meta Matris: Öğrenci Etki Verisi Formatı (sürüm 1)	189	4.3	Sayfa Kenarı Yorumları: Örnekle Açıklamalar	67
7.12	Durum Sıralı Meta Matris: Öğrenci Etki Verisi Formatı (sürüm 2)	189	4.4	Veri Çizelge Kağıdı: Özet Örnek	81
7.13	Durum Sıralı Betimsel Meta Matris (alıntı): Program Hedefleri ve Öğrenci Etkileri (doğrudan, meta düzey ve yan etkiler)	191	4.5	Veri Çizelge Kağıdı: Örnekle Açıklama (Corbett ve Wilson, 1991)	82
7.14	Durum Sıralı Betimsel Meta Matris, Bir Sonraki Sürüm (alıntı): Program Hedefleri ve Öğrenci Etkileri	192	4.6	Anlatı Görünümü: Alıntı (Merryfield,1990)	83
7.15	Zaman-Sıralı Meta-Matris (ön format)	200	5.1	Şiir Olarak Yapılan Bir Dökümden Alıntı (Richardson, 1992)	110
7.16	Zaman-Sıralı Meta-Matris: Mekanlarda İş Hareketliliği	201	5.2	Olay Akışı Ağı: Öğrenci Öğrenmesi ve Çalışma Deneyimi	114
8.1	Durum-Sıralı Etkiler Matrisi (ön format)	209	5.3	Kritik Olaylar Grafiği ve Zaman Çizelgesi (Howthorn Okulu'ndan alıntı)	115
8.2	Durum-Sıralı Etkiler Matrisi (2. sürüm format)	209	5.4	Olay-Durum Ağı, Banestown Örneği (alıntı)	116
8.3	Durum-Sıralı Etkiler Matrisi (3. sürüm format)	210	5.5	Etkinlik Kaydı: Örnek (Werner, 1992; Werner ve Schoepfle, 1978b)	117
8.4	Durum Sıralı Etkiler Matrisi: "Devam Eden" ve "Olaya Bağlı" Yardım Etkileri	211	5.6	Karar Modellemesi: Örnek (Werner ve Schoepfle, 1987b)	118
8.5	Durum Sıralı Tahminleyici-Çıktı Matrisi: Uygulamanın Başlangıcındaki Kolaylıkla İlişkili Hazırbulunmuşluk Derecesi	214	5.7	Zamana Göre Roller Matrisi: Rol Yardımının Aşamalara Göre Gösterimi	127
			5.8	Tematik Kavramsal Matris: Sorunlar ve Başa Çıkma Stratejileri (Chester Lisesinden Örnek) (Miles ve Rosenblum, 1987)	132
			5.9	Jack'in Arabalar ve Kamyonetlere İlişkin Halk Sınıflamasından Örnek (Bernard, 1994)	133
			6.1	İki Olay Dizisi (Read, Druian ve Miller, 1989'dan uyarlanmıştır).	145
			6.2	Açıklayıcı Etki Matrisi: Sürmekte Olan Yardım	149

6.3	Neden-Etki Döngüleri (Weick, 1979'dan Uyarlandı)	153	7.5	Karşıtlık Tablosu: Farklı Kullanıcı Değişim Dereceleri Örnek Durumu Gösterimi	198
6.4	Ayrılmış Nedensel Ağ: PEP Programının Berton Kolejindeki Etkisi (Owen ve Hartley, 1986).	162	7.6	Zaman İçerisinde Saçılım Grafiği: Yardımın Sonuçları	203
6.5	Düzenlenmiş Nedensel Ağlar: Yöneticilerin Eylemlerini ve Öğretmen Gelişim Etkinliklerini Bağlayan Değişkenler ve İlişkiler (Leithwood, Jantzi ve Dart, 1991)	163	8.1	İçerik Analitik Özet Tablosu: Alan Yardımı ile Uzun-Kısa Vadeli Yardım Etkisi	212
6.6	Nedensel Ağ Doğrulaması için Yanıt Formu	164	8.2	İçerik Analitik Özet Tablosu: Yüksek ve Düşük Yardım Durumlarında Yardım Etkisi	212
7.1	Altyapı Değişkeni: Örgütsel Değişimin Kapsamı	184	8.3	Tahminleyici-Çıktı Matrisi: Yardımın Öncülleri ve Sonuçları	219
7.2	Özetlenmiş İndisler: Kullanıcı Uygulama ve Algısında Bildirilen Değişimler	194	7.2	(Tekrar) Özetlenmiş İndisler: Kullanıcı Uygulama ve Algısında Bildirilen Değişimler	223
7.3	İki Değişkenli Durum Sıralı Matris: Kullanıcı Uygulama İstikrarı ve Yerel Devamlılık Arasındaki İlişki	196	8.4	Nedensel Zincir: Örnekle Açıklama	227
7.4	İki Değişkenli Durum Sıralı Matris: Karar Alma Hızı ve Alternatif Düşünceler (Esienhardt, 1989b)	197	8.5	Nedensel Zincir: Örnekle Açıklama	227
			8.6	Öncül Matrisi: Öğrenci Etkilerinin Öncülleri	234
			10.1	Bilgi İşleme Kapasitelerinin Kümelenmesi	248
			10.2	Örtüşen Kümeler: İş Yerindeki Davranış Türleri (Hodson, 1991)	249

Teşekkür

Bu kitabın ilk baskısı, birbirleriyle bağlantılı olan iki araştırma projesinden edindiğimiz tecrübeye dayanmaktaydı. Bu projelerden ilki, The Network Inc.'den David P. Crandall önderliğinde 1978 yılında başlatılmış olan "Okulların İyileştirilmesi için Bilginin Yaygınlaştırılması Çabalarına dair Bir Çalışma (the Study of Dissemination Efforts Supporting School Improvement-DESSI) (Eğitim Bakanlığı, Sözleşme No: 300-78-0527) başlıklı araştırmanın saha çalışması ayağıydı. Kesintisiz teşviği ve desteği için David P. Crandall'a ve aynı biçimde Planlama, Bütçe ve Değerlendirme Dairesinde proje sorumlusu olan Ann Bezedek Weinheimer'a teşekkürü bir borç biliyoruz.

Saha çalışması esnasında Beverly Loy Taylor ve Jo Ann Goldberg, bizler için vazgeçilmez çalışma arkadaşları oldular. Nitekim, yaptıkları saha çalışması ve durum çalışması analizleri bizimkilerle birleşerek, sonradan *Yeniliğe Yakından Bakış (Innovation Up Close)* (Plenum, 1984) adıyla baskısı gerçekleştirilen *İnsanlar, Politikalar ve Uygulamalar: Okulların İyileştirilmesi Zinciri Üzerine Bir İnceleme (People, Policies, and Practices: Examining the Chain of School Improvement)* başlıklı DESSI nihai raporunun dördüncü sayısının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Okul İyileştirme Programlarının Gerçekleri: Nitel Verilere İlişkin Bir Analiz (NIE hibe G-81-001-8) başlıklı ikinci proje ise bize yöntembilimsel görüşlerimizi geliştirme ve bu kitabın ilk baskısını yazma olanağı tanımıştır. Bilginin Yaygınlaştırılması ve Uygulamaların İyileştirilmesi Programı'nda yer alan Rolf Lehming, proje sorumlumuz olarak görev almıştır; göstermiş olduğu kesintisiz ilgi ve tavsiyelerinin bize yadsınamaz bir katkısı olmuştur.

İlk baskımızda ortaya koyduğumuz düşüncelerin -ve aslında bu görüşün kendisinin de- Eğitim Bakanlığı'nın fikirlerini ya da politikalarını yansıttığını söylemek tam

olarak doğru olmayacaktır. Bununla birlikte bu çalışmalara sağlamış olduğu destekten ötürü Bakanlığa minnettarız.

Son 10 yılda nitel veri analizine yönelik anlayışımıza ve ikinci baskının geliştirilmesine çok sayıda kişinin katkısı oldu. Çalışma arkadaşlarımızla birlikte birinci baskıda ele alınan yöntemleri açan, sınavan ve geliştiren çalışmalar gerçekleştirdik. Okullardaki "değişim araçları" hakkındaki bir çalışmada (1983-1985) Miles ile birlikte yer alan Ann Liebermann, Ellen Saxl, Myrna Cooper, Vernay Mitchell ve Sharon Piety-Jacobs'a; şehirlerde bulunan liselere dönük bir reform çalışmasında (1985-1989) Miles ile birlikte görev alan rahmetli Elenaor Farrar, Karen Seashore Louis, Sheila Rosenblum ve Tony Cipollone'ye; Bangladeş, Etiyopya ve Kolombiya'daki eğitim reformuna ilişkin bir Dünya Bankası çalışmasında (1988-1992) kendilerine yardım ettiğimiz Per Dalin, Adriaan Verspoor, Ray Chesterfield, Hallward Kuløy, Tekle Ayano, Mumtaz Jahan ve Carlos Rojas'a; bir öğretmenin yaşam döngüsü çalışmasında (1982-1986) Huberman'ın çalışma arkadaşları olan Marie-Madeleine Grounauer ve Gianreto Pini'ye; ve yine araştırmanın kullanımına dair bir çalışmada (1984-1988) Huberman'ın çalışma arkadaşları olarak yer alan Monica Gather-Thurler ve Erwin Beck'a teşekkürü bir borç biliriz.

Her zaman olduğu gibi, bu kitaba dayalı öğretim süreci bize yine birçok şey öğretti. Elbette burada sayamayacağımız kadar çok katılımcı söz konusu, fakat Nijmegen ve Utrecht'in (burada Rein van der Vegt'e özellikle teşekkür ederiz) yanı sıra başka bir çok üniversitede - Cenevre, Zürih, Paris, Dijon, Leuven, Göteborg, Montreal, Toronto, Queen's, Utah, Monash, Melbourne ve Adelaide - bir dizi seminer düzenleme fırsatı bulduğumuz için kendimizi şanslı addediyoruz.

1990-1991 yılları arasında nitel araştırma çalışmaları yapan çok sayıda kişiye gayri resmi bir anket göndererek kendilerinden değerli önerilerini ve çalışmalarından örnekleri bizimle paylaşmalarını rica etmiştik. Ricamızı yanıtlayan 126 araştırmacıya en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz; bize son derece faydalı sayısız fikir, çalışma, tavsiye ve uyarılar sundular. Elinizdeki bu kitapta, bu meslektaşlarımızın çalışmalarından alıntılar yapılmakta ve isimleri anılmaktadır.

Bu dönemde bilgisayar teknolojisi çarpıcı bir şekilde ilerleme kaydettiği için, kelime işleme işini bizzat kendimiz üstlendik. Bununla birlikte, gözden geçirme sürecinde kullanılmak üzere ilk baskının bilgisayar taraması ve düzenlenmesini gerçekleştiren Judith Woolcock'a teşekkür etmeden geçemeyiz. Ali Yıldırım, eksiksiz idari ve yazışma desteği sağlamış, tabloları ve şekilleri büyük bir sabırla ve beceriyle hazırlamış ve kaynakça listesini oluşturmuştur. Sadı Seferoğlu, grafik üretimi ve kütüphane araştırmalarında yardımını esirgememiştir. Michael Moon'un dizinler üzerindeki üretim çalışması ise tek kelime ile olağanüstü olmuştur. Yine mükemmel dizgi çalışması için Tina Hill'e ve özenli üretim düzeltmeleri için Rebecca Holland'a şükranlarımızı sunuyoruz.

Daha önce basılmış (ve bazıları da yayımlanmamış olan) materyalleri yeniden kullanmamıza izin verdikleri için Robert Bogdan, Kathleen Carley, Thomas Carney, Mark Chesler, Dick Corbett, David Crandall, Kathleen Eisenhardt, David Flinders, Christina Gladwin, Randy Hodson, Diane Kell, Klaus Krippendorff, Anton Kuzel, Dean Lee, Kenneth Leithwood, Merry Merryfield, John Ogbu, John Owen, Michael Patton, Marc Pilet, Laurel Richardson, G. Mark Schoepfle, Nick Smith, Suzanne Stiegelbauer, Barry Turner, Karl Weick, Oswald Werner, Bruce Wilson ve Harry Wolcott'a minnettarız.

Bu baskıdaki yoğun bilgi çekme ve sentez çalışmasına destek ise, Peter Gerber'in içten destek sağladığı John D. ve Catherine T. MacArthur Vakfından ve Sage Yayınlarından gelmiştir. Sage'den Sara Miller McCune ve David McCune projemize içten bir ilgi göstermişlerdir. Editörümüz Mitch Allen'in bu çalışma boyunca sunduğu aktif ve yerinde rehberliği için de minnet duymaktayız.

Carolyn Riehl'e çok şey borçluyuz. Kendisinin çok geniş bir yelpazede yer alan nitel araştırmalarda yer alan hem maddi hem de yöntemsel ilginç fikirleri bulup çıkarma yeteneği olağanüstüdür. Uzayan bilgi çekme ve sıralama sürecimizde bizim için vazgeçilmez üçüncü bir çalışma arkadaşı olmuştur.

Ek bölümü, bilgisayar programlarında, temel olarak Eben Weitzman'ın çalışmasına dayanmaktadır. Kendisinin teknik anlaşılabilirlikle iyi bir kullanıcı dostu olma anlayışını bir araya getirme yeteneği, analiz yazılımlarının

hızlı gelişimiyle karşı karşıya kalan nitel araştırmacılar için vazgeçilmez bir özellik.

Bu baskının taslakları bir çok kişi tarafından gözden geçirilmiştir: Değerli tavsiyeleri için Martha Ann Carey, Rick Ginsberg, David Marsh, Joseph Maxwell, Betty Miles, Renata Tesch Harry Wolcott ve Sage'deki kimliğini bilmediğimiz metin gözden geçirenlere en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz.

İlk baskıda olduğu gibi, oldukça yoğun bir çaba gerektiren bir süreçte çalışmamızdaki enerjiyi, harekete geçirme gücünü ve üretkenliği var eden herkese tek tek minnettarız. Yakında işbirliğimizde 15. yılımızı doldurmuş olacağız. Bu süreçteki tek hayal kırıklığı, çalışmanın kendisinin yalnızca 2 yıl sürmüş olmasıdır. Yine de her zaman bizi bekleyen yeni bir macera olacaktır...

M. B. M.

A. M. H.

Eserlerini kullanmamıza izin verdikleri için aşağıda adı geçenlere teşekkürü bir borç biliriz:

- Şekil 1.1 "Posturing in Qualitative Inquiry" by H. Wolcott in *The Handbook of Qualitative Research in Education* by M. D. LeCompte, W. L. Milroy, & J. Preissle (Eds.), (pp. 3-52), 1992, New York: Academic Press. Copyright © 1992 by Academic Press.'ten alınan izin ile basılmıştır.
- Şekil 1.2 *Qualitative Research: Analysis Types and Software Tools* by R. Tesch, 1990, New York: Falmer Press. Copyright © 1990 by Falmer Press.'ten alınan izin ile basılmıştır.
- Şekiller 2.1 ve 2.2, *Conceptual Framework: A Study of Dissemination Efforts Supporting School Improvement* by The Network, Inc., 1979, Andover, MA: The Network, Inc. Copyright © 1979 by The Network, Inc.'den alınan izin ile basılmıştır.
- Şekil 2.3 *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods* by A. M. Huberman and M. B. Miles, 1984, Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc. Copyright © 1984 by Sage Publications, Inc.'den alınan izin ile basılmıştır.
- Şekil 2.6 "Sampling in Qualitative Inquiry" in *Doing Qualitative Research* (pp. 31-44) by A. J. Kuzel, 1992, Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc. Copyright © 1992 by Sage Publications, Inc. And from *Qualitative Evaluation Methods* (2nd ed.) by M. Q. Patton, 1990, Newbury Park, CA: Sage. Copyright © 1990 by Sage Publications, Inc. Reprinted by permission of Sage Publications, Inc.'den ve yazarlardan alınan izin ile basılmıştır.
- Kutu 2.1 "School Ethnography: A Multilevel Approach" by J. Ogbu, Amerikan Antropoloji Birliği'nin izni ile *Anthropology and Education Quarterly*, 12,(1), 1981'den satılmamak ve daha sonra üretilmemek koşuluyla basılmıştır.
- Kutu 2.2 *The Anatomy of Educational Innovation* by L. M. Smith and P. Keith, 1971, New York: John Wiley. Copyright © 1971 by John Wiley & Sons, Inc. John Wiley & Sons, Inc.'den alınan izin ile basılmıştır.
- Kutu 2.3 *Evaluation and Program Planning*, Volume 10, L. M. Smith, "Toward the Justification of Claims in Evaluation Research," pages 209-314. Copyright © 1987'den ve , Pergamon Press Ltd, Headington Hill Hall, Oxford OX 3 OBW, UK'den alınan yazılı izin ile basılmıştır.

- Şekil 4.3 “Some Practical Aspects of Qualitative Data Analysis: One Way of Organizing the Cognitive Processes Associated With the Generation of Grounded Theory” by B. A. Turner, 1981, *Quality and Quantity*, 15, pp. 225-247. Copyright © 1981 by Kluwer Academic Publishers.’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 4.5 *Testing, Reform, and Rebellion* by D. Corbett and B. Wilson, 1991, Norwood, NJ: Ablex. Copyright © 1991 by Ablex Publishing Corporation.’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Şekil 4.6 *What’s In Good Field Notes?* by R. Bogdan and L. Easterday, n.d., Syracuse, NY: Syracuse University, Center on Human Policy. Yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 4.6 *Constructing Scenes and Dialogue to Display Findings in Case Study Reporting* by M. M. Merryfield, 1990, Columbus: Ohio State University, College of Education. Yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Şekil 4.7 “Coding Choices for Textual Analysis: A Comparison of Content Analysis and Map Analysis” by K. Carley, 1993, *Sociological Methodology*, 23, pp. 75-126. Copyright © 1993 by the American Sociological Association.’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Şekil 4.8 *La mise en pratique de la recherche* by A. M. Huberman and M. Gather-Thurler, 1991, Bern, Switzerland: P. Lang. Copyright © 1991 by Peter Lang A. G.’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Şekil 4.15 *Professionals’ Views of the “Dangers” of Self-Help Groups* (CRSO Paper 345), 1987, Ann Arbor, MI: Center for Research on Social Organization. Yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Şekil 5.1 *Collaborative Inquiry Methodology* by T. F. Carney, 1990, Windsor, Ontario, Canada: University of Windsor, Division for Instructional Development. Yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Şekiller 5.6 ve 5.7, *Mapping Restructuring: Final Technical Report* by N. Khatri and M. B. Miles, 1993, New York: Center for Policy Research. Center for Policy Research’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 5.1 “The Consequences of Poetic Representation: Writing the Other, Rewriting the Self” by L. Richardson, 1992, in *Investigating Subjectivity: Research on Lived Experience* by C. Ellis and M. G. Flaherty (Eds.), Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc. Copyright © 1992 by Sage Publications, Inc.’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 5.3 “Through the Eye of the Beholder: On the Use of Qualitative Methods in Data Analysis” (R & D Report 3137) by S. Stiegelbauer, M. Goldstein, and L. L. Huling, 1982, Austin: University of Texas, R & D Center for Teacher Education. Yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 5.5 “How to Record Activities” by O. Werner, 1992, *Cultural Anthropology Methods Newsletter*, 4, pp. 1-3. CAM ve yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 5.6 from *Systematic Fieldwork: Vol. 2. Ethnographic Analysis and Data Management* by O. Werner and G. M. Schoepfle, 1987, Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc. Copyright © 1987 by Sage Publications, Inc. Sage Yayınları ve yazarlardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 5.8 *Chester High School: Working Against the Odds* by M. B. Miles and S. Rosenblum, 1987, New York: Center for Policy Research. Center for Policy Research’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 5.9 ve Tablo 5.13, *Research Methods in Anthropology* (2nd Edition) by H. R. Bernard, 1994, Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc. Copyright © 1994 Sage Yayınları’ndan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 6.3 *The Social Psychology of Organizing* by K. Weick, 1979, Reading, MA: Addison-Wesley. McGraw-Hill’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 6.4 “Federal Intervention in the Mid-1980’s: Charting the Influence of the Participation and Equity Program at the Institutional Level” by J. Owen and R. Hartley, 1987, *Australian Educational Researcher*, 15, pp. 71-85. Yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 6.5 *How the School Improvement Strategies of Transformational Leaders Foster Teacher Development* (paper presented at the Sixth Annual Conference of the Department of Educational Administration and Centre for Leadership Development, OISE, Toronto) by K. Leithwood, D. Jantzi, and B. Dart, 1991. Yazarlardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Şekil 7.3 “The Professional Life Cycle of Teachers” by A. M. Huberman, 1989, *Teachers College Record*, 9, pp. 31-57. Columbia Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayınları ve yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Şekil 7.4, 7.5, 7.6, *Ethnographic Decision Tree Modeling* by C. H. Gladwin, 1989, Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc. Yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 7.4 “Making Fast Strategic Decisions in High-Velocity Environments” by K. M. Eisenhardt, 1989, *Academy of Management Journal*, 32, pp. 543-576. Academy of Management Journal, College of Business Administration, Texas A & M Üniversitesi’nin yazılı izni ile basılmıştır.
- Tablo 7.10 “Building Theories From Case Study Research” by K. M. Eisenhardt, 1989, *Academy of Management Journal*, 14, pp. 532-550. Academy of Management Journal, College of Business Administration, Texas A & M Üniversitesi’nin yazılı izni ile basılmıştır.
- Tablo 8.7 *Parents and Federal Education Programs: Vol. 7. Methodologies Employed in the Study of Parental Involvement*, by D. Lee, W. Kessling, and R. Melaragno, 1981, Santa Monica, CA: System Development Corporation.
- Şekil 10.1 “Clustering” by K. Krippendorff in *Multivariate Techniques in Human Communication Research*, 1980, New York: Academic Press. Yazardan alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Kutu 10.2 “The Active Worker: Compliance and Autonomy at the Workplace” by R. Hodson, 1991, *Journal of Contemporary Ethnography*, 20, pp. 47-78. Sage Yayınlarından alınan yazılı izin ile basılmıştır.
- Tablo 11.1 “In Search of Ethical Guidance: Constructing a Basis for Dialogue” by D. J. Flinders, 1992, *Qualitative Studies in Education*, 5, pp. 101-116. Copyright © 1992. Taylor and Francis Ltd.’den alınan yazılı izin ile basılmıştır.

1

Giriş

Bu kitabı, insan bilimlerinin farklı alanlarında çalışan araştırmacıların karşı karşıya kaldıkları temel bir ihtiyaçta dönük olarak hazırladık. Basit bir biçimde ifade etmek gerekirse kitap, nitel verilerden nasıl anlam yaratılabileceği noktasına yoğunlaşmaktadır. Güvenebileceğimiz, işe yarar, anlaşılır ve gerçeği yansıtan bilgiye ulaşmak için hangi analiz yöntemlerini kullanabiliriz?

A. Genel Problem

Genellikle sayılardan çok kelimelerle anlam bulan nitel veri, antropoloji, tarih ve politika gibi sosyal bilimlerin bazı alanlarının değişmezleri arasında olmuştur. Fakat son 10 yıllık süreçte temel disiplinlerden ve uygulama alanlarından (psikoloji, sosyoloji, dilbilim, kamu yönetimi, örgüt bilimi, işletme bilimi, sağlık bilimleri, şehir planlamacılığı, eğitim bilimleri, aile araştırmaları, program değerlendirme ve politika analizi) daha fazla araştırmacı nitel paradigmaya geçiş yapmıştır. L. M. Smith'in (1992b) de ifade ettiği gibi, *etnografya*, *alan araştırmaları*, *nitel araştırma*, *katılımcı gözlem*, *durum çalışması*, *natüralist yöntemler* ve *yansıtıcı değerlendirme* uygulamada eş anlamlıdır.

Nitel veri çekicidir. Bununla birlikte nitel veri iyi yapılandırılmış, zengin tanımlamalara ve sürece ilişkin ayrıntılı açıklamalara dayanır. Nitel veriye sahip olan bir kimse, olayları kronolojik bir sıraya koyup hangi olayın diğerinin sonucunu etkilediğini görebilir ve tatmin edici açıklamalarda bulunabilir. İyi bir nitel veri, araştırmacıları yeni ve beklenmedik bulgulara götürebilir. Ayrıca nitel veri, araştırmacılara başlangıç kavramlarının ötesine geçme ve çalıştıkları konunun kavramsal alt yapısına katkı sağlama noktasında destek sağlayabilir. Son olarak nitel araştırmalardan elde edilen veriler, “yanlışlanamazlık”

özelliğine sahiptir. Olaylara ya da hikâyelere dayalı olarak düzenlenen kelimeler okuyucu için -başka bir araştırmacıyı, politika yapıcıyı, uygulamacıyı- sayfalar dolusu sayıdan daha fazla ikna eden somut, canlı ve anlamlı bir yapı arz eder.

Bu kitabın ilk basımından bu yana (Miles ve Huberman, 1984) nitel araştırmaların sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Kitabın bu ikinci baskısı için topladığımız kitap, makale ve akademik yayınların sayısı ilkinin üç katından fazladır. Nitel araştırmaya temel oluşturan epistemolojik konulara yönelik tartışmalar canlılığını korumaktadır (Guba, 1980). Oldukça nitelikli kılavuz kitaplar (Denzin ve Lincoln, 1994; Le-Compte, Millroy ve Preissle, 1992), “Sage’s Qualitative Research Methods” serisi (24 ciltten fazla), yeni dergiler (*Qualitative Studies in Education*, *Qualitative Health Research*), gazeteler (*Cultural Anthropology Methods*), yıllık forumlar (Ethnography in Education Research Forum; Qualitative Research in Education Conference), bilgisayar bültenleri (QUIL), yazılım toplantıları (International Conferences on Computers and Qualitative Methodology) ve birçok mesleki örgütün bünyesinde görev yapan nitel araştırmalarla ilgilenen özel gruplar bulunmaktadır.

Bu kitabın yazım telaşı içinde nitel araştırmalara ilişkin bazı önemli konulara karşı hassas davranma ihtiyacı hissettik. Bunların arasında veri toplama sürecine harcanan emek (ve veri toplama sürecinin aylara ya da yıllara yayılması), aşırı veri yükü, araştırmacının önyargılı davranma ihtimali, verilerin çözümlenmesi ve kodlanması için gereken zaman, araştırma konusunun sınırlı olduğu durumlarda araştırma grubunun yeterliliği, bulguların genellenebilirliği, sonuçların inanırılık düzey ve kalitesi ve sonuçların politika ve eyleme yönelik kullanılabilirliği bulunmaktadır.

Geleneksel terimler olarak görülen nitel araştırmalardan elde edilen bulguların güvenilirlik ve geçerliği alanda yoğun bir biçimde tartışılmaktadır (Dawson, 1979, 1982; Ginsberg, 1990; Kirk ve Miller, 1986; Kvale, 1989a; LeCompte ve Goetz, 1982). Nitel bulguların “işe yararlılık” standardı geleneksel araştırmalardan farklılaşabilmesine rağmen, Lincoln ve Guba (1985, 1990), Wolcott (1992) ve diğer yazarların da vurguladığı gibi, ilgili konuya ilişkin sorun devam etmektedir. (Bu konuyu Bölüm 10’da ayrıntılı bir biçimde ele aldık).

Doktora tezini yazmaya çalışan öğrencilerden deneyimli araştırmacılara kadar birçok araştırmacı, projelerinde yalnız başlarına çalışmalarına ve tek bir duruma yoğunlaşmalarına rağmen, nitel araştırmalar giderek daha karmaşık bir hâl almaktadır. Karşılaştırılabilir veri toplama ve analiz yöntemlerini kullanan araştırma grupları tarafından gerçekleştirilen (Herriott ve Firestone, 1983; Yin, 1984), nicel ve nitel araştırmaları birleştiren (Rossman ve Wilson, 1984), çok alanlı ve çok yöntemli (A. G. Smith ve Louis, 1982) çalışmalara daha sık rastlamaktayız.

Bu meselelerin ötesinde, nitel araştırmalarla ilgili derin ve karanlık soru hâlâ geçerliliğini korumaktadır: Miles’in da belirttiği gibi:

Nitel verilerin kullanımında yaşanan en ciddi ve en temel sorun, analiz yöntemlerinin açık ve net bir biçimde belirlenmemiş olmasıdır. Nicel veri için araştırmacıların kullanabileceği açık kurallar bulunmaktadır. Fakat yoğun bir nitel veriyle karşı karşıya kalan bir nitel araştırmacının, ön yargılarından korunmasını sağlayacak ilkeler sınırlıdır ve bu durum güvenilir ve geçerli olmayan araştırmaların bilim ya da politika camiasıyla buluşmasına neden olabilir. Gerçekçi, yanlışlanamaz ve şans eseri keşfedilmiş bir bulgunun aslında yanlış olmadığından nasıl emin olabiliriz (Miles, 1979b, s. 591).

1979’dan bu yana nitel veri analizinde önemli gelişmelerin yaşandığı söylenebilir. Örneğin, matris ve ağ gösterimlerine artık daha sık rastlanmaktadır. Fenomenoloji “tekniki olmayan bir yöntem” olarak anılsa da, bu yöntemi kullananlar araştırmalarıyla ilgili süreçleri ayrıntılı bir biçimde açıklamaya başlamışlardır (Kvale, 1988; Melnick ve Beaudry, 1990; Pearsol, 1985). Kuram oluşturma yöntemleri daha somut bir biçimde tanımlanmakta ve *Kültürel Antropoloji Yöntemleri Bülteni* özdeyişi “Yöntemler hepimize aittir.” biçiminde ifade edilmektedir. Sieber’in (1976) yedi saygın yöntem kitabının sayfalarının %5 ila 10’unundan daha az bir kısmının nitel analize yönelik olduğuna dair bulgusu artık geçerliliğini yitirmiştir. Güncel kitaplar analiz sorununu çok daha ciddi bir biçimde ele almaktadır (Bernard, 1988; Bogdan ve Biklen, 1992; Goetz ve LeCompte, 1984; Merriam, 1988; Patton, 1990; Smith ve Manning, 1982; Spradley, 1979; Werner ve Schoepfle, 1987a, 1987b).

Bulguların güvenilirliği sorunu hâlâ yaşanmaktadır. İzlenecek açık ve anlaşılır yöntemlerin sınırlı olduğu görülmektedir. Nitel verileri analiz ederek sonuçları ortaya koymak ve bu sonuçların etkililiğini kanıtlamak için ortak temel kurallar ve mantıklı ölçütler ışığında çalışmaya devam etmek durumundayız.

Bazı nitel araştırmacılar, analizin bir sanat türü olduğunu iddia etmekte ve bu nedenle sezgisel analiz yaklaşımlarını uygulamakta ısrar etmektedirler. Bu durumda okuyucu, araştırmacının bir yığın verinin içinden kendisine aktardığı sınıflandırmalar ve örüntülerle baş başa kalmaktadır. Gerçekte, araştırmacının 3600 sayfa saha notundan sonuçlara nasıl ulaşabildiğini anlamamız mümkün değildir.

Başka araştırmacılar bulguların geçerliğinin net bir biçimde belirlenmesinin mümkün olmayacağı kanaatinden yola çıkarak analiz konusuna odaklanmakta tereddüt etmiştir (Becker, 1958; Bruyn, 1966; Lofland, 1971; Wolcott, 1992). Daha derinlemesine ifade etmek gerekirse, bazı fenomenoloji yönelimli, yorumlamacı ve yapılandırmacı araştırmacılara göre, içinde karmaşa barındırmayan sosyal bir gerçeklikten söz edilemez ve bu nedenle açık ve anlaşılır metodolojik ölçütler ortaya koymaya çok da fazla ihtiyaç yoktur (bk. Dreitzel, 1970). Bu bakış açısına göre, sosyal gerçeklik çok fazla değişkenlik gösteren bir olgu olup sosyal aktörlerin onu çözümüleme ve tanımlama biçimlerinden bağımsızdır.

Bazen nitel araştırmaların nasıl doğru bir biçimde yapılacağına yönelik genellikle birbiriyle çelişen ve tartışmalı argümanların, araştırmanın kendisinden daha fazla zaman aldığı olmaktadır. Bu konuda George Homans’ın (1949) ifadesini uygun bulduğumuzu belirtmeliyiz: “Metodoloji konusunda yazı yazan insanlar genellikle bunun etikle değil, stratejiyle ilgili bir konu olduğunu unuttular” (s. 330).

Bu kitap, nitel araştırmacılar olarak yaptıklarımızı paylaşmamız gerektiği inancına dayalı olarak yazılmıştır. Başka bir anlatımla, araştırma sonuçlarını ortaya koymak ve bu sonuçları başka araştırmalarda test etmek için açık, anlaşılır ve sistematik yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Biz *nitel* kapsamda inanılır, güvenilir ve yinelenebilir araştırma yöntemlerine ihtiyaç duyuyoruz. Kitabımızın temel kurgusu da bu ihtiyaca dayalıdır.

B. Kitabın Doğası

Bu kitap, nitel verilerden faydalanmak isteyen herkes için bir kaynak niteliğindedir. Kitabın amacı, nitel araştırma yöntemlerinin tasarlanmasına, test edilmesine ve kullanılmasına yönelik kendimizin ve meslektaşlarımızın edindiği deneyimleri paylaşmaktır. Kitapta, alışlagelmiş